

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ผู้วิจัยได้ทำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

ตอนที่ 2 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาในภาพรวม

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการวางแผน

จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน ของบ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา มีกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ไว้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นที่ 3 การเสนอโครงการ ขั้นที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญโครงการ และขั้นที่ 5 การจัดเวทีประชาคม รับรองแผน และได้มีการสร้างการรับรู้ และเข้าใจต่อประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ผ่านการประชุม การชี้แจง การจัดเวทีประชาคม รวมทั้งการประสานงาน ส่งข่าวสาร และได้มีการดำเนินการ รวบรวม นำเสนอ และวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนร่วมกัน จนเกิดเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน ในลักษณะของแผนงานโครงการต่าง ๆ ซึ่งในการทำงานในขั้นตอนนี้ของหมู่บ้าน ได้กำหนดเป็นแผนการปฏิบัติการซึ่งมีลักษณะงาน และระยะเวลาของการดำเนินการ มีการกำหนดและมอบหมาย เน้นให้กับผู้รับผิดชอบ รวมทั้งการติดตามผลในขั้นตอนต่าง ๆ โดยผู้นำหมู่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ตลอดจนการติดตามผล โดยประชาชนผ่านเวทีประชาคม และการประชุมของหมู่บ้าน จนเกิดเป็นแผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเปิด ที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เป็นแผนแม่บทในการพัฒนาหมู่บ้านที่มีความครอบคลุมทั้ง

ที่มา แนวทาง และแผนงานการดำเนินการที่มีการแยกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ แผนงานที่ชุมชนและประชาชนร่วมกันทำด้วยตนเอง แผนงานที่ชุมชนและประชาชนร่วมกันทำกับภาคีการพัฒนาภายนอกชุมชน และแผนงาน โครงการที่ชุมชนและประชาชนต้องขอให้ภาคีการพัฒนาภายนอกชุมชนดำเนินการให้ทั้งหมด ทำให้ประชาชน ผู้นำชุมชน และภาคีพัฒนาต่าง ๆ เกิดความเชื่อถือ และยอมรับแผนพัฒนาหมู่บ้าน นำไปใช้เป็นข้อมูลและเครื่องมือในการประสานงาน และวางแผนพัฒนาให้กับชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุปแล้ว การวางแผนจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านดินเป็ด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ประกอบไปด้วย ขั้นตอนการดำเนินงาน การรับรู้ของประชาชน/ ภาคีการดำเนินงาน การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การวางแผนปฏิบัติการและมอบหมายผู้รับผิดชอบ การลงมือจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และการติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดแผนพัฒนาหมู่บ้านที่มีคุณภาพ นำไปใช้เป็นข้อมูล และเครื่องมือในการพัฒนาได้ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนดังกล่าว ประชาชนบ้านดินเป็ด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ได้ให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในระดับที่มาก ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกระบวนการจัดทำแผนและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่า ประชาชนเข้าร่วมประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา และเสนอข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นจำนวนมากทุกครั้งที่มีการจัดเวทีประชาคม

นายวิวัฒน์ วสันต์ ผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนเตรียมความพร้อมชุมชน 2) ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล 3) ขั้นตอนเสนอโครงการ 4) ขั้นตอนจัดลำดับความสำคัญโครงการ 5) ขั้นตอนเวทีประชาคมรับรองแผน

“การจัดทำแผนชุมชนของบ้านดินเป็ด” มี 5 ขั้นตอน 1) ขั้นตอนเตรียมความพร้อม (จำนวนครัวเรือนละ 1 คน) 2) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล (คัดเลือกจากเวที เหลือ 30 คน) 3) ขั้นตอนเสนอโครงการ 4) ขั้นตอนจัดลำดับความสำคัญโครงการ 5) ขั้นตอนเวทีประชาคมรับรองแผน” (วิวัฒน์ วสันต์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2555)

ประชาชนได้มีการรับรู้ และทำความเข้าใจผ่านการชี้แจงของผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ในที่ประชุมเตรียมความพร้อม ตลอดจนการพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเองของประชาชนในชุมชน ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกมากขึ้น (ผู้ศึกษาวิจัย, สังเกต, มกราคม-เมษายน 2555) ซึ่งสอดคล้องกับ นางทรงศรี สร้างเหมาะ และนายประวิทย์ แซ่เจ็ย ที่กล่าวไว้ว่า ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจขั้นตอนในการจัดทำแผนสังเกตจากการที่ประชาชนเข้าร่วมเวทีประชาคมรับฟังและแลกเปลี่ยนข้อมูล

“ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจขั้นตอนการจัดทำแผน เนื่องจากก่อนการดำเนินการได้มีการเตรียมหมู่บ้าน/ ชุมชนก่อน โดยที่ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ

แก่กลุ่มผู้นำประชาชนก่อน สังเกตได้จากจำนวนประชาชนที่ร่วมเวทีประชาคม/ การให้ข้อมูลต่าง ๆ” (ทรงศรี สร้างเหมาะ, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2555)

“ประชาชนได้รับรู้ขั้นตอน การมีส่วนร่วม สังเกตจากการประชาชนเข้ามาทำเวที และรับฟังเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล” (ประวิทย์ แซ่เจ็ย, สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2555)

นอกจากการมีส่วนร่วมรับรู้ และทำความเข้าใจร่วมกันในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดการยอมรับแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านแล้ว ประชาชนยังให้ความร่วมมือในรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีการจัดเวทีประชาคม เพื่อจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ถึง 4 เวทีและประชาชนมีส่วนร่วมมากทุกเวที

“ได้จัดทำเวทีประชาคมทำแผน 4 เวที 1) เตรียมความพร้อมของชุมชน 2) เวทีการวิเคราะห์ตัวเองและชุมชน 3) การคัดเลือกโครงการ 4) การจัดลำดับโครงการ” (ทรงศรี สร้างเหมาะ, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2555)

ซึ่งสอดคล้องกับ นางรัตนา นิลเมฆ ที่กล่าวว่า ประชาชนมีส่วนร่วมมาก สังเกตได้จากผู้เข้าร่วมประชุมมากถึง 130 คน ขณะที่หมู่บ้านมีครัวเรือน 120 ครัวเรือน

“ประชาชนมีส่วนร่วมมาก สังเกตได้จากมีผู้เข้าร่วมเวทีในการจัดทำแผน มาถึง 130 คน” (รัตนา นิลเมฆ, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2555)

ซึ่งสอดคล้องกับ นายประวิทย์ แซ่เจ็ย ที่กล่าวว่า การจัดทำแผนของชุมชนบ้านดินเป็ดประชาชนมาร่วมมากทุกขั้นตอน

“ประชาชนมีส่วนร่วมมาก สังเกตได้จากมีผู้เข้าทำเวที ใน 120 ครัวเรือน มากถึง 130 คน (ครัวเรือนละ 1 คน) ประชาชนให้ความสำคัญในการทำแผนชุมชน” (ประวิทย์ แซ่เจ็ย, สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2555)

ในขณะที่ นายสาธิต สัจจรักษ์ หนึ่งในคณะทำงานจัดทำแผนชุมชน ก็มีความเห็นสอดคล้องกับ นายประวิทย์ แซ่เจ็ย และนางรัตนา นิลเมฆ ที่กล่าวว่า ประชาชนให้ความร่วมมือดีมากในการจัดทำแผน

“ประชาชนให้ความร่วมมือดีมาก เพราะได้ทำงานเป็นขั้นเป็นตอน ไม่รีบใช้เวลาในการทำงานถึง 4 เดือน ชาวบ้านได้หาข้อมูล และศึกษาข้อมูลเป็นอย่างดี ข้อมูลที่ได้โดยตรง ปัญหาของชาวบ้าน...ได้ประเด็นการพัฒนา 6 ประเด็น 1) ประเด็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านการศึกษา 4) ด้านสาธารณสุข 5) ด้านสิ่งแวดล้อม 6) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน” (สาธิต สัจจรักษ์, สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2555)

จกการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ (วาสนา นาจันทร์, 2553, หน้า 9-10) ซึ่งประกอบด้วย การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) การปรึกษาหารือ (Consult)

การให้เข้ามามีบทบาท (Involve) การสร้างความร่วมมือ (Collaborate) การให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านดินเป็ด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา อยู่ในระดับมากในทุกระดับ สามารถวัดได้จากการให้ข้อมูล จปฐ. ข้อมูล กชช. 2 ค. ของทุกครัวเรือน การร่วมประชุม ปรีกษาหรือการวิเคราะห์ข้อมูลเกินกว่าเป้าหมายของจำนวนครัวเรือน คือ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การร่วมเป็นคณะกรรมการ คณะทำงาน ร่วมเป็นคณะที่ปรึกษา และการร่วมลงประชามติรับรองแผน

2. ด้านการปฏิบัติตามแผน

จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน ของบ้านดินเป็ด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ได้มีการกำหนดขั้นตอนการในดำเนินงานไว้ คือ การทำประชาคมเพื่อรับรองแผน การเผยแพร่แผนพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นที่รับรู้ การมอบหมายให้รับผิดชอบแผนพัฒนาหมู่บ้านออกเป็นด้านต่าง ๆ การประสานการปฏิบัติ และการติดตามผล ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะถูกกำหนดขึ้นมาจากที่ประชุมเวทีประชาคม ซึ่งผู้นำชุมชนได้ร่วมกันคิดเสนอแนะ และหาแนวทางร่วมกัน โดยมี เจ้าหน้าที่จากส่วนราชการเป็นพี่เลี้ยงแนะนำ ในขั้นแรกหลังจากได้ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เวทีประชาคมซึ่งประกอบด้วย ประชาชน และภาคีการพัฒนาของหมู่บ้าน ได้รับรู้และมีมติรับรองแผนพัฒนาหมู่บ้านดินเป็ด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา แล้วยังได้ร่วมกันสืบค้นว่า ใครเป็นผู้มีต้องดำเนินการตามแผน ใครเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และใครจะเป็นผู้รับผิดชอบในการประสานงานและขับเคลื่อนให้แผนพัฒนาหมู่บ้านปรากฏผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งไว้ ซึ่งหมู่บ้านได้แยกประเด็นการพัฒนาไว้ เป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านสิ่งแวดล้อม และด้าน โครงสร้างพื้นฐาน และยังได้จัดกลุ่มแผนงาน โครงการ ออกเป็น 3 กลุ่มตามลักษณะการดำเนินการ คือ กลุ่มแผนงาน โครงการที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง (ทำเอง) กลุ่มแผนงาน โครงการที่ชุมชนร่วมกับหน่วยงานหรือภาคีการพัฒนาอื่นนอกชุมชน ร่วมกันดำเนินการ (ทำร่วม) และกลุ่มแผนงาน โครงการที่ชุมชนต้องขอรับการสนับสนุนให้หน่วยงาน หรือภาคีการพัฒนาอื่นนอกชุมชนทำให้ทั้งหมด (ทำให้) จากการที่มีการแยกแยะประเภท และลักษณะการดำเนินการดังกล่าว เวทีประชาคมเห็นว่า การที่จะให้แผนพัฒนาหมู่บ้าน มีการขับเคลื่อน และเกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นประโยชน์ต่อชุมชน จะต้องมีการมอบหมายงานให้มีเจ้าภาพรับผิดชอบ ในการประสานงานและขับเคลื่อนการปฏิบัติตามแผน โดยในภาพรวมของเป็นหน้าที่โดยตรงของคณะกรรมการหมู่บ้านดินเป็ด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา และคณะกรรมการหมู่บ้าน ต้องกำหนดบุคคลที่จะเป็นเจ้าภาพงานในด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจน ทั้ง 6 ประเด็น สำหรับการติดตามผลการดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน จะใช้เวทีประชาคมเป็นเครื่องมือในการติดตามผล

ทุก 3 เดือน เพื่อที่จะให้คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้รับผิดชอบประเด็นการพัฒนาได้รายงานผลให้ที่ประชุมทราบ รวมถึงการซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ของที่ประชุม ซึ่งจะทำให้เกิดการปรึกษาหารือ และปรับแผนพัฒนาหมู่บ้านให้ทันต่อสถานการณ์และเงื่อนไข ที่อาจเปลี่ยนแปลงไป สร้างความเข้าใจ ลดข้อขัดแย้ง เกิดความรักสามัคคี และความร่วมมือกับชุมชนในด้านอื่น ๆ อีกมาก

ในส่วนของการปฏิบัติตามแผนนี้ ผู้ศึกษาวิจัย ได้สังเกต และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นำชุมชน และคณะทำงานแผนชุมชนบ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ได้รับการยืนยันและอธิบายถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ต่อลักษณะการดำเนินงานขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้าน และการนำแผนพัฒนาหมู่บ้านไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการดำเนินการอย่างจริงจัง และเข้าใจกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งโดยภาพรวมหมู่บ้านจะเน้นให้เห็นถึงการมีแผนพัฒนาหมู่บ้านที่เกิดจากหมู่บ้าน ประชาชนรับรู้และรับรองแผนพัฒนาหมู่บ้านผ่านเวทีประชาคม ประชาคมค้นหาและมอบหมายผู้รับผิดชอบ และประชาคมหมู่บ้านแสดงบทบาทในการตรวจสอบและติดตามผล การขับเคลื่อน การประสานงาน และการปฏิบัติตามแผนงาน โครงการต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ นางทรงศรี สร้างเหมาะ คณะกรรมการหมู่บ้าน และหนึ่งในคณะทำงานแผนชุมชนบ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา กล่าวว่า ผู้ปฏิบัติมีการรับรู้เพราะก่อนนำแผนไปใช้มีการจัดเวทีประชาพิจารณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ นายสายัณห์ สัจจารักษ์ ที่กล่าวว่า ใช้เวทีการประชุมแจ้งให้ชาวบ้านทราบในการนำแผนปฏิบัติและได้กล่าวเพิ่มเติมถึงขั้นตอนในการปฏิบัติตามแผนว่า แผนพัฒนาแยกได้ 6 ด้าน มีโครงการ 3 ส่วน คือ โครงการที่หมู่บ้านทำเอง โครงการที่ทำร่วมกับหน่วยงานอื่น และโครงการที่หน่วยงานอื่นทำ

“ผู้ปฏิบัติรับรู้และให้ความร่วมมือ เนื่องจากก่อนนำแผนไปใช้มีการจัดเวทีประชาพิจารณ์แผนก่อนเพื่อให้เกิดการรับรู้และยอมรับ” (ทรงศรี สร้างเหมาะ, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2555)

สอดคล้องกับ นายสายัณห์ สัจจารักษ์ ที่เห็นในทำนองเดียวกัน

“ใช้เวทีในการประชุม ในการบอกเล่าชาวบ้านว่าแผนงาน โครงการที่ชาวบ้านได้ทำไว้ได้รับแล้ว ชาวบ้านจะรับรู้ และได้ร่วมมือกันรับผลประโยชน์ร่วมกัน...แผนการพัฒนาของหมู่บ้านได้แยกออกมาแต่ละด้าน รวม 6 ด้าน โดยแบ่งแผนงาน โครงการ 3 ส่วน คือ แผนงานโครงการทำเอง แผนงานโครงการทำร่วมกับหน่วยงาน แผนงานโครงการที่ให้เขาทำให้หมด” (สายัณห์ สัจจารักษ์, สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2555)

ในขณะที่ นายวิวัฒน์ วสันต์ ผู้ใหญ่บ้าน กล่าวถึงขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนว่าหมู่บ้านจะนำแผนชุมชนให้ผู้รับผิดชอบ หน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอำเภอเพื่อบูรณาการร่วมกัน

“คณะทำงานจะนำแผนพัฒนาให้กับผู้รับผิดชอบ หน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำเข้าในแผนพัฒนา 3 ปี ของตำบล และบูรณาการแผนกับหน่วยราชการ เช่น แผนพัฒนาอำเภอ” (วิวัฒน์ วสันต์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2555)

เมื่อได้ศึกษาถึงการรับรู้ของประชาชนผู้ให้ข้อมูลจะกล่าวคล้าย ๆ กัน ถึงกระบวนการรับรู้ คือการใช้เวทีประชาคม และเวทีการประชุมหมู่บ้าน เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดการรับรู้ และสร้างความร่วมมือ โดยนายนิติ ปิณฑุช ได้กล่าวว่า ผู้ปฏิบัติมีการรับรู้เมื่อโครงการได้รับการจัดสรรงบประมาณ โดยผู้ใหญ่บ้านจะแจ้งให้ที่ประชุมทราบทุกครั้ง

“ผู้ปฏิบัติมีการรับรู้เมื่อได้รับการจัดสรรงบประมาณ เพราะผู้นำหมู่บ้านแจ้งให้ทราบในที่ประชุมหมู่บ้าน” (นิติ ปิณฑุช, สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2555)

ซึ่งสอดคล้องกับ นายจงจิตร ลีลาชัย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ที่กล่าวว่า มีการรับรู้และมีส่วนร่วมในกาปฏิบัติตามแผนว่า

“ผู้ปฏิบัติมีการรับรู้เพราะแผนงาน โครงการที่เสนองบประมาณมาจากชาวบ้าน เพราะชาวบ้านได้วิเคราะห์แต่ละปัญหา และสาเหตุของปัญหาแล้วหาแนวทางแก้ไข แล้วมาแปลงเป็นโครงการของบประมาณ” (จงจิตร ลีลาชัย, สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2555)

ในส่วนนี้แม้ว่าจะเป็นการมุ่งอธิบายเฉพาะกระบวนการขอรับการอุดหนุนงบประมาณ โครงการที่ขอให้หน่วยงานมาดำเนินการให้เป็นส่วนใหญ่ ไม่ค่อยได้กล่าวถึงการกระบวนการนำแผนพัฒนาหมู่บ้านที่เป็นกิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันทำเอง และกิจกรรมที่ทำร่วมกับหน่วยงานมากนัก แต่จากการสังเกตของผู้ศึกษาวิจัย พบว่า หมู่บ้านดินเกิดได้ขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผนพัฒนาหมู่บ้านทั้ง 3 ส่วน โดยผ่านการชี้แจง มอบหมาย และกำหนดงานในที่ประชุมหมู่บ้านให้มีการขับเคลื่อน และปฏิบัติตามแผนงาน โครงการต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ และยังได้นำมาติดตามสอบถาม และหารือถึงการพัฒนาและปรับปรุงให้แผนงาน โครงการเหล่านั้นมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลดีขึ้นอยู่เสมอ (ผู้ศึกษาวิจัย, สังเกต, มกราคม-เมษายน 2555)

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเกิดอำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ด้านการปฏิบัติตามแผน จะประกอบด้วย การรับรู้และรับรองแผนพัฒนาหมู่บ้าน ขั้นตอนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้าน (แผนปฏิบัติการ) การปฏิบัติตามแผน และการติดตามประเมินผล ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะใช้เวทีประชาคม และเวทีการประชุมหมู่บ้านเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ และจากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ พบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน คือ การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) การปรึกษาหารือ (Consult) การให้เข้ามามีบทบาท (Involve) การสร้างความร่วมมือ (Collaborate) การให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) อยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถวัดได้จากการเข้าร่วมเวทีประชาคมของ

ประชาชนเกินกว่าเป้าหมายของจำนวนครัวเรือนที่มีอยู่ในหมู่บ้าน คือ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 บ้านดินเปิดมีครัวเรือน 120 ครัวเรือน แต่มีผู้มาร่วมประชาคมถึง 130 คน

3. ด้านการติดตามประเมินผล

การติดตามผล เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งจะแทรกอยู่ในทุกกิจกรรม ถือเป็นกระบวนการที่จะทำให้ได้รับทราบถึงความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค ซึ่งจะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น รวมทั้งอาจนำมาใช้เพื่อการหลีกเลี่ยง เงื่อนไข หรือผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ได้ทันที

จากการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของบ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา พบว่า มีการกำหนดเครื่องมือ และแผนงานในการติดตามผลการดำเนินงาน ของแผนพัฒนาหมู่บ้านไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือในการติดตาม ได้แก่ เวทีประชาคม และการรายงานผลของผู้รับผิดชอบ ในส่วนของแผนงานในการติดตามผล หมู่บ้านดินเปิดได้กำหนดไว้ในหลายระดับ ได้แก่ การติดตามเพื่อรับทราบ แนะนำ หรือ ในขณะที่ปฏิบัติการตามแผนงาน โครงการ การติดตามผลตามห้วงเวลา เช่น การติดตามผลในที่ประชุมประจำเดือน และการติดตามในเวทีประชาคมเพื่อติดตามแผนพัฒนาหมู่บ้านรอบ 3 เดือน 6 เดือน 12 เดือน เป็นต้น ซึ่งในกระบวนการติดตามผลทุกระดับ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบ การติดตามผล โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบในภาพรวม ในขณะที่ได้มีการมอบหมายบุคคลรับผิดชอบ การดำเนินงานเฉพาะด้านของแผนพัฒนาหมู่บ้านไว้ด้วย ประชาชน โดยเวทีประชาคมจะเข้าร่วมติดตามผลผ่านเวทีประชาคม และสอบถามเพื่อติดตามผลการดำเนินงานหรือความก้าวหน้าระหว่างการปฏิบัติได้จาก ผู้รับผิดชอบประเด็นการพัฒนาต่าง ๆ ของแผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา วิวัฒน์ วสันต์ ผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ด้านการติดตามผล ว่ามีการติดตามผล โดยคณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชน คณะทำงานด้านแผน จะสรุปภาพรวมในรอบ 3 เดือน รอบ 6 เดือน และรอบ 1 ปี นำเข้าที่ประชุม เสนอผลงานเป็นเอกสาร

“มีการติดตามผล โดยคณะทำงานแผนมีการสรุปภาพรวม รอบ 3 เดือน รอบ 6 เดือน และรอบ 1 ปี ว่า โครงการได้รับการจัดสรรตามแผนคือโครงการ โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามผล โดยคณะกรรมการหมู่บ้านนำเข้าที่ประชุมและผู้รับผิดชอบจัดทำนำเสนอผลงานโดยสรุปเป็นรูปเล่ม” (วิวัฒน์ วสันต์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2555)

ซึ่งสอดคล้องกับ นางทรงศรี สร้างเหมาะ ที่กล่าวไว้ว่า มีการติดตามแผนโดยคณะกรรมการหมู่บ้านนำเข้าที่ประชุมของหมู่บ้าน

“มีการติดตามผลในการประชุมของหมู่บ้าน มีคณะทำงานรับผิดชอบแผนงาน โครงการ แต่ละประเภท คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้กำกับควบคุม และติดตามผล” (ทรงศรี สร้างเหมาะ, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2555)

สอดคล้องกับ นายสายัณฑ์ สัจจารักษ์ ได้กล่าวในเรื่องเดียวกันว่า ทุกวันที่ 5 ของเดือน มกราคมจะมีการประเมินผลว่าแผนงาน/โครงการใดบ้างที่ได้รับงบประมาณ

“ทุกวันที่ 5 ของเดือนมกราคมเราจะมีการประเมินผลว่าแผนงาน โครงการไหนบ้าง ที่ได้รับแผนด้านไหนที่ได้รับแล้วเราก็ปรับออก แผนงานไหนไม่ได้รับเราก็มีการปรับปรุงส่งต่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนแผนงาน/โครงการที่เพิ่มเราก็ได้นำเข้าเวทีประชาคมเพื่อบรรจุลงใน แผนต่อไป” (สายัณฑ์ สัจจารักษ์, สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2555)

สอดคล้องกับ นายจงจิตร ถิลาชัย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการติดตามผลว่า ประชาชนมีส่วนร่วม โดยจัดให้มีประชุมทุกเดือน ประชาชนสามารถ สอบถามได้

“ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการติดตามผลอยู่แล้ว เพราะบ้านดินเปิดจัดให้มีการประชุมเป็น ประจำทุกเดือน ชาวบ้านสงสัยก็สามารถสอบถามได้” (จงจิตร ถิลาชัย, สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2555)

สอดคล้องกับ นายสมทรง ชูพร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งคนหนึ่ง ได้กล่าวว่า ทุกวันที่ 5 ของเดือน มีการประชุมหมู่บ้าน ได้ใช้มติของที่ประชุมในแนวทางในการสรุปติดตามผล

“ทุกวันที่ 5 ของเดือน ต้องมีการประชุมชาวบ้านก็ได้รู้ และรับทราบปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ ได้ใช้มติของแต่ละเดือนเป็นแนวทางในการสรุป” (สมทรง ชูพร, สัมภาษณ์, 10 กันยายน 2555)

และจากการสังเกตของผู้ศึกษาวิจัย เห็นว่าหมู่บ้านมีการประชุมประจำเดือนเป็นประจำ ทุกเดือน ประชาชนในหมู่บ้านให้ความสำคัญกับการประชุม เข้าร่วมประชุมกันในปริมาณที่มาก ในที่ประชุมได้มีการพูดคุยเสนอผลงาน แผนงานที่ปฏิบัติการเป็นประจำ และผู้เข้าร่วมประชุม จะซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ โดยผู้รับผิดชอบจะตอบคำถาม หรือปรึกษาหารือเพื่อปรับปรุง การดำเนินการ มติของที่ประชุมจะถูกยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในโอกาสต่อไป ทำให้เกิด ความชัดเจน โปร่งใส และรู้สึกอยากมีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกกิจกรรม (ผู้ศึกษาวิจัย, สังเกต, มกราคม- เมษายน 2555)

โดยสรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ด้านการติดตามผล พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด เครื่องมือ และแผนงาน ตลอดจนผู้รับผิดชอบในการควบคุมติดตามผล โดยผ่านกระบวนการเวที ประชาคม และเวทีประชุมหมู่บ้าน และยังมีส่วนร่วมในการติดตามผล โดยสอบถามผู้รับผิดชอบ

ระหว่างการดำเนินการ และซักถามในที่ประชุมประจำเดือน และในเวทีประชาคมติดตามผล การดำเนินงานแผนพัฒนาหมู่บ้านทุก 3 เดือน

4. ด้านการรับประโยชน์

การจัดสรรประโยชน์ที่เหมาะสม มีการกำหนดการได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และทั่วถึง ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการพัฒนาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนจะเกิดความความรู้สึกอยากมีส่วนร่วมหรือไม่อยากมีส่วนร่วมกับกิจกรรม และการที่ประชาชนได้รับรู้และเล็งเห็นถึงประโยชน์ของกิจกรรมทั้งในระดับส่วนรวม และปัจเจกบุคคล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดสรรประโยชน์จากกิจกรรม ว่าใครเป็นผู้ได้รับประโยชน์และควรได้อย่างไร ภายใต้งบประมาณใดบ้าง จะทำให้เขามีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรับผิดชอบต่อการดำเนินกิจกรรมนั้น ให้มีความสำเร็จมากยิ่งขึ้น (ผู้วิจัย, สังกศต, มกราคม-เมษายน 2555)

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเป็ด ด้านการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ พบว่า ประชาชนมีการรับรู้ถึงประโยชน์ของกิจกรรมที่มีทั้งในระดับชุมชน ระดับครอบครัว และระดับบุคคล แม้ว่าไม่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการได้รับประโยชน์ แต่จากการสังเกต และเข้าร่วมกิจกรรมกับหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการประชุมหมู่บ้าน การจัดทำกิจกรรมกลุ่ม และกิจกรรมด้านอื่น ๆ ตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน หรือกิจกรรมตามนโยบายของรัฐ จะมีการพูดคุยถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดกับชุมชน กลุ่ม/ องค์กรสมาชิก และประชาชนทั่วไปว่ามีอะไรบ้าง ใครจะเป็นผู้ได้รับเงินอุดหนุนที่จะได้รับเป็นอย่างไร ซึ่งประชาชนที่เข้าร่วมประชุมจะมีส่วนร่วมรับรู้ ถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น รวมถึงร่วมปรึกษาหารือ และมีมติให้กำหนดเป็นแนวทางในการจัดสรรประโยชน์ของแต่ละกิจกรรม ในรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันไป เช่น การมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดสรรประโยชน์ของกิจกรรม กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้ปลูกผักสวนครัว โครงการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น (ผู้ศึกษาวิจัย, สังกศต, มกราคม-เมษายน 2555) ซึ่งการที่ประชาชนได้รับรู้ถึงประโยชน์ของกิจกรรม และมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการรับประโยชน์ จะทำให้เกิดความรู้สึกถึงความโปร่งใส เป็นธรรม ทั่วถึงในการได้รับประโยชน์ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามตรวจสอบว่ามีความถูกต้องตามหลักเกณฑ์หรือไม่ ผู้ที่จะได้รับประโยชน์ และผู้จัดสรรประโยชน์จากกิจกรรม ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกรอบแนวทาง และเงื่อนไขที่กำหนด ซึ่งจะเกิดการยอมรับ เข้าใจจากประชาชน เป็นแรงจูงใจที่จะร่วมกันดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วง ลดความขัดแย้งในกลุ่มกิจกรรม และชุมชน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม และจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย นายวิวัฒน์ วัฒนศักดิ์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านดินเป็ด ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรม ใครเป็นผู้ได้รับประโยชน์ หลักเกณฑ์การรับประโยชน์ และผลและความพึงพอใจในการจัดสรรประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

ต่าง ๆ ของบ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ว่า แผนงาน/ โครงการ มีประโยชน์ต่อชุมชน และประชาชนทำให้ประชาชนมีความรักสามัคคี ชุมชนได้มีการปรับแผนทุกปี ประชาชนเป็นผู้รับ ประโยชน์เท่าเทียมกัน เช่น โครงการชุดสรรณำประชาชนส่วนใหญ่ได้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น

“มีประโยชน์ต่อชุมชน และประชาชน ซึ่งทำให้หมู่บ้าน และประชาชน มีความรักสามัคคี เพิ่มขึ้น ไม่ต้องเรียกประชุมบ่อย เพราะชุมชนได้มีการปรับแผนเป็นประจำทุกปี ประชาชนจะเป็น ผู้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน” (วิวัฒน์ วสันต์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2555)

สอดคล้องกับ นายสายัณห์ สัจจารักษ์ คณะทำงานแผนชุมชน ได้กล่าวว่า ประชาชน ทุกครัวเรือนได้รับผลประโยชน์ เพราะมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา

“ชาวบ้านทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน เป็นผู้ได้รับประโยชน์ เพราะชาวบ้านเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมกันทำ และหาทางแก้ไข แล้วนำมาทำเป็นแผนงานที่ได้รับ 1) โครงการที่ทำเองได้ 2) โครงการ ทำร่วม 3) โครงการทำให้” (สายัณห์ สัจจารักษ์, สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2555)

และสอดคล้องกับ นายนิติ ปิณฑุช สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กล่าวว่า โครงการที่ บรรลุอยู่ในแผนเกิดประโยชน์ต่อชุมชนจริง เพราะประชาชนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ จัดลำดับ ความสำคัญของโครงการ

“ก็ได้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนจริง เพราะว่าได้เอาผลมาจากการที่ชาวบ้านร่วมคิดร่วมทำ จากเวที 1 ถึงเวทีที่ 4 มาเป็นข้อปฏิบัติ และนำเข้าประชาคมอีกครั้ง เมื่อได้รับทราบแล้วก็มีความ ที่ประชุมว่า โครงการไหนทำก่อน ทำเสร็จจริง ส่งผลให้ชาวบ้านไม่ขัดแย้งกัน” (นิติ ปิณฑุช, สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2555)

โดยสรุป กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการรับประโยชน์ ของบ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ประกอบไปด้วย การมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่จะ เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม ร่วมปรึกษาหารือ และมีมติในการกำหนดแนวทางเพื่อจัดสรร ผลประโยชน์ ใช้เวทีประชุมของกิจกรรม และเวทีประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน เพื่อตรวจสอบ การรับประโยชน์ให้เป็นที่ไปตามแนวทางที่กำหนด

ตอนที่ 2 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำ แผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

แยกผลการศึกษาเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1. ปัญหาอุปสรรค

จากการศึกษาพบว่า แม้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ของบ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา จะอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก แต่ยังมีประเด็น

ปัญหาอุปสรรค ที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านไม่เป็นไปตามเงื่อนไขหรือหลักการในการมีส่วนร่วม 3 ประการ ได้แก่ ความตั้งใจที่จะร่วม เพราะจะเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจเรื่องนั้น ๆ ประการที่ 2 การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และขีดความสามารถ และประการที่ 3 ต้องตั้งอยู่บนฐานของเสรีภาพ อิสรภาพที่จะตัดสินใจเลือกการมีส่วนร่วมหรือไม่ ซึ่งปัญหาอุปสรรคที่ผู้ศึกษาวิจัยได้รับคำบอกเล่าจากกลุ่มเป้าหมายที่ทำการสัมภาษณ์ ประกอบไปด้วย ความพร้อมด้านครอบครัว การประกอบอาชีพ เพื่อเลี้ยงชีพ การกิจประจำวันอื่น ๆ การเสริมสร้างจิตสาธารณะ การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่มีงบประมาณ ความไม่พึงพอใจในการรับประโยชน์ และความรู้สึกเอาแต่ใจไม่ยอมรับมติเสียงส่วนใหญ่ เป็นต้น วิวัฒน์ วสันต์ ผู้ใหญ่บ้าน กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วม ว่า การประกอบอาชีพ ไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วม และขาดจิตสำนึกของชาวบ้านขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่มีงบประมาณ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล

“ปัญหาอุปสรรคมีบ้าง การประกอบอาชีพ และขาดจิตสำนึกของชาวบ้าน ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่มีงบประมาณ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล” (วิวัฒน์ วสันต์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2555)

สอดคล้องกับ นายจงจิตร ลีลาชัย กล่าวถึง ปัญหาอุปสรรคว่าเกิดจากความพร้อมด้านครอบครัว การไม่มีจิตสาธารณะ การประกอบอาชีพตามฤดูกาล

“ปัญหาความพร้อมทางด้านครอบครัว เช่น การศึกษา ฐานะ ความเป็นอยู่ ใจไม่รักการพัฒนาการ “ไม่มีจิตสาธารณะ” (จงจิตร ลีลาชัย, สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2555)

สอดคล้องกับ นายประวิทย์ แซ่เจ็ย ที่กล่าวว่า ปัญหาอุปสรรคเกิดจากการประกอบอาชีพ การกิจประจำวัน จิตสำนึกยังขาดความรับผิดชอบ

“ปัญหาการประกอบอาชีพ และการกิจประจำวัน ฤดูกาล จิตสำนึกขาดความรับผิดชอบ การรักท้องถิ่นบ้านเกิดการไม่มีจิตใจรักในส่วนร่วมทำกิจกรรม” (ประวิทย์ แซ่เจ็ย, สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2555)

นายสายัณห์ สัจจารักษ์ คณะทำงานด้านแผน กล่าวว่า ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วม การประชาสัมพันธ์ แจ้งข้อมูลข่าวสาร ยังไม่ครอบคลุม ฐานะความพร้อมของครอบครัว ใจไม่รักการพัฒนา ไม่ถูกใจในการรับผลประโยชน์ ไม่ยอมรับเสียงส่วนใหญ่

“ปัญหาอุปสรรคมีบ้าง เช่น ฐานะความเป็นอยู่ ความพร้อม ใจไม่รักการพัฒนา หรือความไม่ถูกใจบ้างในการรับผลประโยชน์ หรือเป็นคนหัวรุนแรง ไม่ยอมรับฟังมติเสียงส่วนใหญ่

ซึ่งการสนับสนุนแก้ไข ก็ใช้ความเอื้อเพื่อให้กำลังใจ ซึ่งเน้นแนวทางให้เขาได้รู้จักการแบ่งเวลา ปลูกฝังทัศนคติ รักบ้านเกิด เพื่ออนาคตที่ดีของลูกหลาน” (สายัณห์ สัจจารักษ์, สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2555)

ซึ่งจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการดำเนินการต่าง ๆ ของชุมชน ไม่ได้ปราศจากปัญหาอุปสรรค หรือปัญหาอุปสรรคที่มีอยู่ในชุมชน ก็ยังคงมีอยู่ไม่ได้หมดสิ้นไป การปฏิบัติงานของชุมชนให้สำเร็จต้องบริหารจัดการให้ปัญหาอุปสรรค หรือเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อการทำงาน ด้วยการทำความเข้าใจ ที่แจ้ง ทำตนเป็นแบบอย่างเพื่อสร้างศรัทธา และการยอมรับ หรือแม้กระทั่งการหลีกเลี่ยงปัญหาอุปสรรคบางอย่าง ในบางครั้ง บางสถานการณ์ เพื่อให้งานสามารถดำเนินการไปได้ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้

2. ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษาวิจัยยังได้รวบรวมข้อเสนอแนะจากกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม โดยแยกเป็นประเด็นตามกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติตามแผน ด้านการติดตามประเมินผล ดังนี้

2.1 ด้านการวางแผน

2.1.1 การแจ้งข้อมูลข่าวสาร ควรให้ทั่วถึง ครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน ทั้งระบบ กระจายเสียงตามสายและการแจ้งถึงครัวเรือน โดยตรง

2.1.2 การประชาสัมพันธ์ ซึ่งแจ้งรายละเอียด วัตถุประสงค์ ของกิจกรรมให้ประชาชนและภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน

2.1.3 ควรให้ความรู้ความเข้าใจ และข้อมูลที่จำเป็นให้ประชาชนทราบก่อนการดำเนินการ

2.1.4 ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ในการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มใจ และกระตือรือร้น

2.1.5 ต้องมีการ กำหนดและมอบหมายหน้าที่ ให้แกนนำรับผิดชอบงานเป็นด้าน ๆ

2.2 ด้านการปฏิบัติตามแผน

2.2.1 ให้ประชาชนได้รับรู้ผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะได้รับจากการปฏิบัติตามแผนงานโครงการ

2.2.2 คณะกรรมการหมู่บ้านต้องมีความรู้ความเข้าใจและเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้าน

2.2.3 ผู้นำของชุมชน ผู้ใหญ่ อบต. ต้องมีการบูรณาการกับหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานที่มีงบประมาณ

2.2.4 จะต้องนำแผนงาน โครงการที่จะดำเนินการเข้าประชุมประชาคม และทำความเข้าใจต่อชุมชน

2.2.5 หน่วยงานภาครัฐ เช่น การบริหารส่วนตำบล อำเภอ และจังหวัด ต้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

2.3 ด้านการติดตามผล

2.3.1 ใช้เวทีประชาคมเป็นเครื่องมือในการติดตามผล

2.3.2 ต้องติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ ไม่ทำ ๆ หยุด ๆ

2.3.3 ควรตั้งคณะทำงานหรือคณะกรรมการที่มาจากประชาชนติดตามประเมินผล
ด้านต่าง ๆ

2.4 ด้านการรับประโยชน์

2.4.1 ทุกคนต้องมีส่วนรับประโยชน์ ไม่ให้ประโยชน์เกิดแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยเฉพาะ

2.4.2 ควรดำเนินการ โครงการที่ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดก่อน ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาในภาพรวม

สรุปผลการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน: กรณีศึกษา บ้านดินเป็ด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ทั้ง 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 4 ขั้นตอน และประเด็นด้านปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ปรากฏว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการวางแผน มีขั้นตอนการดำเนินงาน ประชาชน/ ภาศัการดำเนินงานมีการรับรู้ขั้นตอนจากการประชุมชี้แจง การประสานงาน และการจัดเวทีประชาคม ประชาชนมีส่วนร่วมในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล วางแผนปฏิบัติการ มอบหมายผู้รับผิดชอบ ลงมือจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และติดตามผลการดำเนินงาน ในระดับที่มาก ทำให้มีแผนพัฒนาหมู่บ้านที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูล และเครื่องมือในการพัฒนาได้ ด้านการปฏิบัติตามแผน ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้และรับรองแผนพัฒนาหมู่บ้าน ขั้นตอนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้าน (แผนปฏิบัติการ) การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ และการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมในระดับมาก โดยใช้เวทีประชาคม และเวทีการประชุมหมู่บ้าน และการสื่อสารเพื่อการติดตามผล (พูดคุย ชักถาม ตามงาน) เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการ

มีส่วนร่วม ด้านการรับประโยชน์ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม ร่วมปรึกษาหารือ และมีมติในการกำหนดแนวทางเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ในระดับมาก โดยใช้เวทีประชุมของกิจกรรม และเวทีประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ในการกำหนดแนวทางการรับประโยชน์ และตรวจสอบการรับประโยชน์ให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนด ด้านการติดตามผล ประชาชนมีส่วนร่วม ในระดับมาก โดยการร่วมกันกำหนดเครื่องมือ และแผนงานการติดตาม ตลอดจนผู้รับผิดชอบในการควบคุมติดตามผล ผ่านเวทีประชาคม และเวทีประชุมหมู่บ้าน และยังมีส่วนร่วมในการติดตามผล โดยสอบถามผู้รับผิดชอบระหว่างการดำเนินการ และในเวทีการประชุมประจำเดือน และในเวทีประชาคมติดตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน

ในภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านในระดับมาก และจากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ในระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ระดับการปรึกษาหารือ (Consult) ระดับการให้เข้ามามีบทบาท (Involve) ระดับการสร้างความร่วมมือ (Collaborate) และระดับการให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับที่มาก ในทุกระดับของการมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถวัดได้จากการร่วมประชุมประชาคม วางแผน วิเคราะห์ข้อมูล เกินกว่าเป้าหมายจำนวนครัวเรือน คือ ร้อยละ 70 และการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกรรมการ คณะทำงาน คณะที่ปรึกษา รวมถึงการร่วมลงประชามติรับรองแผน

ตารางที่ 2 ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

ระดับการมีส่วนร่วม	การแสดงออกถึงลักษณะการมีส่วนร่วม			
	ด้านการวางแผน	ด้านปฏิบัติตามแผน	ด้านจัดสรรผลประโยชน์	ด้านติดตามผล
การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform)	การประชุมประจำเดือน การจัดเวทีประชาคมจัดทำแผน การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน	การประชุมประจำเดือน การจัดเวทีประชาคมจัดทำแผน (รับรู้/รับรองแผน)	การมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงผลประโยชน์เพื่อจัดสรรผลประโยชน์	การรับรู้กิจกรรมที่จะดำเนินการจากการประชุม

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ระดับ	การแสดงออกถึงลักษณะการมีส่วนร่วม			
	ด้านการวางแผน	ด้านกา ปฏิบัติตามแผน	ด้านกา จัดสรรผลประโยชน์	ด้านกา ติดตามผล
การมีส่วนร่วม				
การปรึกษาหารือ (Consult)	การประชุม ประจำเดือน การจัดเวทีประชาคม จัดทำแผน 4 เวที	การประชุม ประจำเดือน การจัดเวทีประชาคม (สืบค้นผู้รับผิดชอบ)	ร่วมปรึกษาหารือ กำหนดแนวทาง	การร่วม ปรึกษาหารือ เพื่อกำหนด เครื่องมือและ แผนงาน ผู้รับผิดชอบ
การให้เข้ามามี บทบาท (Involve)	การมอบหมายงาน การติดตามผล การดำเนินการ ตามแผน การประสานแผน	การมอบหมายงาน การติดตามผล การดำเนินการ ตามแผน การประสานแผน	มีมติรับรองแนวทาง จัดสรรผลประโยชน์ การมอบหมาย ผู้รับผิดชอบ	การมีมติรับรอง เครื่องมือ แผน และ ผู้รับผิดชอบ ในที่ประชุม
การสร้าง ความร่วมมือ (Collaborate)	การร่วมตัดสินใจ เลือกแผน การประสานแผน	การร่วมปฏิบัติตาม แผนงาน/ โครงการ	การร่วมปฏิบัติตาม แนวทาง การตรวจสอบ	ร่วมดำเนินการ ตามแผน การตรวจติดตาม
การให้อำนาจ แก่ประชาชน (Empower)	การมอบหมายงาน การติดตามผล	การติดตามผล	การติดตามผล	การติดตามผล

และเมื่อศึกษาถึงเงื่อนไขในการมีส่วนร่วม (วาสนา นาจันทร์, 2553, หน้า 13-14) พบว่า ประชาชนมีความตั้งใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน ในการแก้ไขปัญหา และตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ และการเข้ามามีส่วนร่วม เป็นไปตามหลักความเสมอภาค และขีดความสามารถของผู้เข้าร่วม มีเสรีภาพในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ไม่มีการใช้อิทธิพล ชูเจ้ญจากผู้ที่เหนือกว่า ซึ่งทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีอิสระในการแสดงออก และส่งผล ต่อคุณภาพของแผนพัฒนาหมู่บ้านอย่างสมบูรณ์